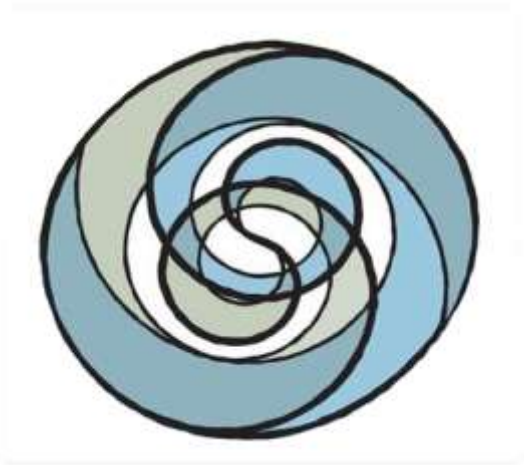
DİYALEKTİK

Murat Özgen Ayfer
1977

Aslında el ile yazılarak yapılmış olan bu çalışma öylesine silikleşmiş ki, tarama ile doğrudan aktaramadım. Çok uzun olmadığı için yeni baştan yazmayı göze aldım. Böylece, kendi içindeki karışıklıkları ve karalamaları da gidermiş oldum. Ancak bu çalışmayı zamanında hangi amaçla yapmış olduğumu bilemiyorum.

Sözcük anlamı

Eski Yunancada Dialektike = Tartışma

Latincede Dialektika = Konuşmak (Dialogos)

Günümüzde kullanılan diyalektik teriminin bunlarla ilgisi yok.

Diyalektik, hem bir görüş hem bir sistemdir.

Görüş olarak

Metafizik teriminin tam karşıtı olan bir bilimsel akıl yürütme yöntemi.

Eski Türkçede: Cedel

Yeni Türkçede: Eytişim (Eytişmek kökünden gelir.)

Sistem ya da yasa olarak

Doğayı, toplumu ve düşünceyi karşıtlıkların çatışması ve aşılmasıyla devindiren ve geliştiren süreç.

Eski Türkçede: İlmi cedel.

Diyalektik neden hem görüş hem de yasadır?

Çünkü evren diyalektik ile işlemektedir. Her olay ve olgunun bir karşıtı, bir çelişkisi vardır. Bu olay ya da olgu, karşıtı ya da çelişkisi ile sürekli bir savaş halindedir. Bu savaş hiçbir zaman berabere bitmez. Sonunda biri kazanır ve diğeri ortadan ya kalkar (yok olur) ya da yeni bir olguya dönüşür. Kazanan de yeni bir olgudur ve bu böylece devam eder: TEZ – ANTİTEZ – SENTEZ.

Metafiziğe göre, doğa ve insan mutlak ve evrensel bir varlık tarafından değişmez ve sonsuz bir şekilde yaratılmıştır.

Diyalektiği göre; doğa ve insan maddenin niteliğinin gereği olarak sürekli bir değişim ve oluşumun sonunda meydana gelmiştir.

Eğer diyalektiğin ortaya koyduğu yasa doğru ise, o zaman evrenin işleyişini kavrayabilmek için ona diyalektik işleyen bir bilinçle bakmak gerekir.

Diyalektiğin temeli ve özü olan karşıtlıklar ya da çelişkiler, tarihte bildiğimiz felsefî uğraşılardan çok daha önce fark edilmiştir.

Örneğin eski Grek mitolojisindeki Eros'un bir karşıt kardeşi vardır: Anteros (Anti-eros). Bu karşıtlık düşüncesi, gelişmenin ve evrimin karşıtların çatışması ile gerçekleşeceğini belirtmektedir.

Bununla birlikte eski Grek uygarlığı döneminde diyalektik "tartışma" anlamında kullanıldığı için, bir gelişme gösterememiştir; **Herakleitos**'a kadar.

Herakleitos da diyalektik terimini bugünkü anlamında kullanmamıştır ama "polemos" kavramını kullanarak yaptığı akıl yürütme ile evrene bugünün çağdaş diyalektik dünya görüşüne çok yakın bir biçimde bakmış ve değerlendirmiştir.

Herakleitos'a göre, evrende her şey sürekli bir değişim, hareket ve sonu gelmez bir başkalaşım içindedir. Değişikliğe uğramadan kalan, bozulmayan hiçbir şey yoktur. Örneğin aynı ırmağa iki kere giremezsin; çünkü her girişte üzerinden başka sular geçer.

Evrendeki tüm nesneler bir ve aynı öğenin değişmeleridir. Işık ile karanlık, varlık ile yokluk, yaşam ile ölüm aynı şeyin değişik halleridir.

Her şey, birbirine zıt, karşıt, çelişkili öğeler ve durumlar arasındaki çelişki ve çatışmalardan doğar. Bu karşıtlıklar birbirleriyle çatıştığı gibi, birbirlerini desteklemektedir.

Bir şey değişince ötekidir; öteki de değişince budur. Örneğin soğuk ısınır, sıcak soğur, yaş kurur, kuru nemlenir.

Varlık, bu sürekli devinimden ayrılamaz. Ancak bu özü ve gerçeği sadece bilgeler görebilir. Bilge olmayanlar ise, biçim ve görünüşe kanar.

Deniz, en iyi ve en kötü sudur; balıklar için içilir ve kurtarıcı, insanlar için içilmez ve yok edici.

Eşekler altın yerine samanı alır. Kümes hayvanları tozda yıkanır.

Aptal insan LOGOS karşısında her zaman şaşkın bakınır. Nasıl köpek tanımadıklarına havlarsa, aptal insan da evrenin gerçeklerine -anlayamıyorsa- inanmaz.

***

Çok daha sonra, diyalektiğin en büyük isimlerinden biri olan hatta babası sayılan **Hegel**'i görürüz.

Hegel, «Heralkleitos'un tek sözü yoktur kix onu lojiğime almamış olayım.» demiştir.

Herakleitos'tan sonra diyalektik görüş yitirilmiş ve diyalektik sadece bir tartışma yöntemi olarak kalmıştır.

Nitekim Zenon, diyalektiği bir "karşı tezi çürütme sanatı" olarak kullanmıştır.

Sokrates, diyalektik yöntemle bir tartışmada karşıt düşünceleri ortaya çıkarır ve bunları karşısındakine çözümleterek gerçekleri belirlemeye çalışır.

Platon'a göre diyalektik, nesnel bilgilerden idealara ulaşmak için uygulanan bir sanattır.

Aristoteles'e göre, yanlış sonuçlara yönelen bir aldatıcı akıl yürütmedir. Kesin sonuçlara varamaz. Kılı kırk yararak, olasılıklar üzerinde gezinip durur.

Aristoteles'in bu anlayışı, diyalektiğin yüzyıllar boyunca küçümsenmesine yol açmıştır. Onun dünya görüşü, bugünkü anlamışla diyalektiğin karşıtı olan metafizik dünya görüşüdür.

Bu görüşün benimsenmesiyle, akıl ve bilim Orta Çağın bin yıl süren karanlığı içinde zincire vurulup hapsedilmiştir.

Metafizik

Metafizik görüş uyarınca, insan ve doğadaki bütün varlıklar tek bir varlık tarafından ve belirlenmiş bir düzen içerisinde değişmez bir biçimde yaratılmıştır. Bir olay ve olgu, ancak içinde bulunduğumuz zamanda ve yalnız kendi başına incelenip değerlendirilebilir.

Hiçbir olayın ve olgunun ne geçmişteki olay ve olgularla ilgisi ya da bağlantısı vardır ne de gelecekteki olay ve olgularla bağlantısı olacaktır. Her olay ve olgu, diğerlerinden ayrı ve bağımsızdır.

Toplum ve insan değişmez. Her şey olacağına varır.

Bir şey her zaman kendi kendisinin aynıdır ve sonsuza kadar hep öyle kalacaktır.

Varlık ya meydana gelmemiştir ya da gelmiştir; şayet gelmişse, geçip gitmez, bölünmez, devim göstermez, değişmez; süreklidir ve kalıcıdır.

Bilgi, mutlak ise vardır; göreli ise yoktur. Bilgi, ancak her zaman ve her yerde geçerli olursa gerçektir.

Diyalektik

Herakleitos'tan sonra diyalektiği ilk kez ustaca kullanan düşünür, Hegel'in çağdaşı **Fichte** olmuştur.

Fichte'ye göre, bilgi karşıtlıklarını aşarak oluşur. Bir şeyi bilmek demek, onu önce görmek, sonra başkalarından ayırt etmek ve daha sonra başkalarıyla birlikte tanımak demektir.

Diyalektik dünya görüşüne alışabilmek için, yüzyıllardan beri kökleşmiş olan ve hep dogmalara doğru eğilim gösteren düşünce alışkanlıklarından kurtulmak gereklidir.

Diyalektik dünya görüşünün başlıca ve en önemli özelliği, tüm olay ve olguları bütün yanları ve çevreleriyle olan ilişkileriyle, gerek yer gerekse zaman boyutları içindeki bağıntılıkları ile somut bir biçimde kavramaktır.

Karşılıklı etkileşme ve bağıntıyla dayanan diyalektik sistem, doğanın olduğu gibi insanın ve toplumun da gelişme yasasıdır.

İnsanın evrim yolunda gelişmesi, gönenç ve mutluluğu için, doğanın yasalarını anlamak ve doğa içinde insanın yerini bilinçle değerlendirebilmek gerekir.

Bunun için de bilim-akıl-bilgelik üçlemesi bizi diyalektik bir görüşü benimsemeye yöneltir.

Bu gelişme ve evrim zincirinde bir dönemde diyalektik de kendi kendini değiştirerek yenileyecektir.

Bugünün (2009) Notu:

Kuşkusuz bu çalışma diyalektiğin iyi bir anlatımı bakımından yetersiz sayılır. Ancak bu kadar yapılmış ve sonucunu burada bırakmış. Belki çok daha geniş, çok daha kapsamlı bir çalışma yapılabilir ama bu yazı bakımından yapılabilecek bir şey yok.